

V Praze, dne 8. července 1919.

Milý příteli,

jmenuji Vás ministrem zdravotnictví. Doufám, že poměry na Slovensku brzy Vám dovolí plně se věnovat svému krásnému oboru. Nestačilo by v stručnosti chtít vyjmenovat třeba jen hlavní úkoly doby. Válka a její následky ukládají ministerstvu zdravotnictví zdvojnásobenou péči o fyzický a mravní stav všeho obyvatelstva. Jsem jist, že Vaší pozornosti neuniknou úkoly hygieny školské, průmyslové, vojenské, atd.

Z naléhavých jednotlivostí doporučuji starost o lázeňská místa naší republiky.

Tusar v. r.

T. G. Masaryk v. r.

DOPIS

AÚTGM, f. T. G. Masaryk, sign. L (CD)-35 II, k. 594. Opis, strojopis.
Viz MASARYK, T. G. *Cesta demokracie I.* Praha 2003, s. 146.

a – Adresováno: Pan dr. Vavro Šrobár, člen Národního shromáždění v Bratislavě.

Pane prezident!

Päťtýždňové panovanie tu bolševikov obchod nášho mesta úplne ochromilo, zahatilo, a obchodníkov bezmála úplne zničilo.¹ Naplnené skladište tovarové behom 3–4 dní boli vyprázdnené, protihodnota tovaru nám v bezcenných peniazoch zostala; prázdne skladištia a spústa bezcenných bielych banknôt, sú žalostné pamiatky tejto invázie.

Inváziu túto najviac pocítil náš, predtým tak čulý obchod a kupectvo, ktoré naše mesto vzdor jeho málo početného, 15 000-ového obyvateľstva na jedno z najčulejších obchodných centier horného vidieku, terajšieho Slovenska, povznieslo.

Záujem štátu – už z otázky daňovej – vyžaduje, aby možnosť a prostriedky k novozrozeniu nám poskytol, preto si dovoľujeme, predostretím našich sťažností, súčasne aj na prostriedky dopomoci poukázať.

I.

Predovšetkým a na prvom mieste má sa späťviesť slobodný voľný obchod! Umožniť a obľahčiť treba, neobmedzene, osobnú premávku tuzemskú, aby naši kupci bez prekážky vyhladať mohli si pramene zadováženia tovaru, nakoľko toto najbezpečnejšie a ku cieľu vedúci prostriedok je k zamedzeniu reťazových úžerníckych obchodov.

Prirodzene, že súčasne s týmto treba úplne uvoľniť aj premávku tovaru v tuzemsku, a s týmto súvisiace aj poštovú, telegrafičnú a telefočnú premávku. Taktiež cieľu primerane by bolo priame rýchlovlakové spojenie s Prahou a Bratislavou.

Takto utvorený a zabezpečený voľný závod a obchodovanie najprimeranejším prostriedkom by bol na to, aby ceny tovaru dľa nábidkou a potreby, sa ustálil k úradnému maximovaniu ceny tovaru takto len na významnejšie, najpotrebnejšie životné články podržané byť mohlo. Konečne by voľné obchodovanie najistejšia [...]a bola ukryvanie [?] tovaru a vývinu reťazových obchodov.^b

II.

Rudé panstvo nie len našich obchodníkov a peňažné ústavy, ale aj okolitý vidiek zasypalo s viac miliónmi bezcenných bielych banknôt,² tak, že nedostatkom platných peňazí, celý obchod je zastavený.

Úlohou vlády bude nejakú náhradu za tieto biele banknôty vyprostredkovať, čo zaiste v styku medzinárodnom len po čase uskutočnené byť môže; nateraz povinnosť naša môže byť len, poukázať na tie prostriedky rýchlej odpomoci, ktorou kupectvo nášho mesta, ba celý hospodársky život obnoveným, a jeho ďalší vývin zabezpečeným byť môže.

Najprimeranejšie by bolo, poskytnúť tunajším peňažným ústavom štátnu väčšiu podporu, alebo bezúročnú pôžičku, prípadne veľmi ľavý [dis]kontný úver, že by tieto, ktoré aj sami zaplavené súc bielymi banknôtami, v tom položení boli, úverové nároky obchodníkov uspokojit a uložené vklady, tak na knižkách, ako aj na bežných účtoch, vyplácať mohli, – prirodzene, že aj na majetkovú daň zadržané 50 %-ové obnosy by taktiež uvoľnené byť mali.

Rýchlu odpomoc požaduje aj tá okolnosť, že štátne orgány svojho času odopreli kolkovanie tých válečných štátnych pôžičiek, ktoré v Budapešti značené alebo tam uschované boli, a len tie, tu preukázané papiere okolkovali; podržanie tohoto nariadenia úplne materiálne znivočenie našich obchodníkov by zapríčinilo, lebo veď len úradný teror ich primäl k upisovaniu značných obnosov, – a r. 1918. Novembrový revolučný pohyb³ len z ohľadov bezpečnosti života a majetku ich nútil k tej obozretnosti, že by si svoje cenné papiere do Budapešti k opatere odovzdali.

Týmto dovolili sme si na najpálčivejšie naše bolesti a krivdy poukázať a súčasne aj na tie prostriedky, ktorými by sa, dľa nášho zdania, rýchla odpomoc zaviesť dala.

Veríme a sa ufame, že dobroprajnosť vysokej vlády a účinná podpora zabezpečiť môžu nový vývin nášho obchodníctva, a týmto stane sa mesto Lučenec znovu jedným z najčulejších kvetúcich obchodných emporiumov^c Slovenska.

V tomto presvedčení prosíme vysokú vládu že by nám dobroprajne svoju účinnívú pomoc a podporu poskytnúť ráčila.

V zastúpeníu „Lučenského obchodného družstva“⁴⁴

tajomník, predseda
[...]^d

DOPIS

AÚTGM, f. T. G. Masaryk, sign. R-25, k. 399. Originál, rukopis. Tamtéž príloženú též znění v maďarštině.

- a – Nečitelné slovo.
- b – Podle smyslu má zřejmě být: „Konečne by voľné obchodovanie bolo najistejšou obranou proti ukryvaniu tovaru a vývinu reťazových obchodov.“ Rozumí se tím zrušení přídělového systému a uvolnění cenové regulace.
- c – Emporium – obchodní středisko.
- d – Následují nečitelné podpisy.
- 1 – Lučenec obsadila maďarská rudá armáda 30. 5. 1919 a opustila jej 7. 7. 1919.
- 2 – „Biele peniaze“ byl lidový název pro bankovky vydávané Maďarskou republikou rad, protože byly „z úsporných důvodů“ tištěny jen po jedné straně. Důsledkem tisku „bílých peněz“ byla hyperinflace a nedostatek zboží každodenní potřeby, protože obchodníci i rolníci odmítali za znehodnocené bankovky své zboží prodávat.
- 3 – Mířeny jsou nepokoje na Slovensku na začátku listopadu 1918.
- 4 – Porovnej následující dokument.

Svaz průmyslníků Novohradské župy T. G. Masarykovi
Lučenec, 21. července 1919¹

/19

Herr Präsident!

Seit dem 2. Januar dieses Jahres, das ist seit Besetzung der Stadt Lučenec[,] konnte die hiesige Industrie nur mit Mühe und Not in dem Masse auf die Füße gestellt werden, dass die meisten Fabriken den Betrieb in beschränktem Masse aufnehmen konnten, nachdem es ihnen gelungen war, einen gewissen Vorrat an Rohmaterialien und Kohle zu besorgen und aufzubewahren. Der Einfall der bolschewistischen Truppen hat die Früchte dieser Arbeit vollständig vernichtet. Die Tätigkeit der Bolschewiken beschränkte sich lediglich auf die Wegnahme und Verschleppung der fertigen Waren, ferner der Rohmaterialien, ja stellenweise sogar der Fabrikseinrichtungen und Arbeitsmaschinen. Die Produktion hat vollständig aufgehört und aus diesem Grunde befinden sich jetzt die Industrieunternehmungen des Komitates Novohrad in einer katastrophalen Lage, da sie ihrer Materialien-Vorräte, teils der Fabrikseinrichtungen, ausnahmslos aber ihrer Geldvorräte beraubt sind. Unter solchen Umständen liegt die einzige Hilfe in den Händen der Regierung.